
A jogorvoslathoz való jog jogelméleti aspektusairól

Turkovits István^{*}

Mielőtt a címben megjelölt területet kezdeném részletesen elemezni, szükségesnek vélem, hogy a téma alapjául szolgáló jogorvoslathoz való joggal foglalkozzam röviden. Majd elemezni próbálom, hogy a jogorvoslathoz való jog milyen elméleti alapokkal rendelkezik, és ezáltal tulajdonképpen honnan származtatható. Véleményem szerint ugyanis ahhoz, hogy egy alapjogi jogintézmény igazi lényegét megismerhessük, elsősorban kialakulásának elméleti alapjait kell megvizsgálnunk, megismernünk.

Előzetesen azonban megjegyzendő, hogy a nemzetközi gyakorlat szerint a jogorvoslathoz való jog, mint alkotmányos alapjog, nem kerül rögzítésre az egyes nemzetek alkotmányaiban. Az Európai Unió tagállamaiban is csak kivételesen található hasonló szabályozás.¹ Egyes álláspontok szerint, tulajdonképpen egy véletlen, vagy inkább fordítási hiba eredménye a hazai szabályozás.² Ezen okból kifolyólag, a jogorvoslathoz való jog nem rendelkezik olyan elméleti alapokkal, amelyek egyetemesnek tekinthetők, mint például az ember élethez való joga.

A jogorvoslathoz való jogot az alapjogokon belül a *személyhez fűződő jogok* körében helyezhetjük el. Tovább részletezve, a személyhez fűződő jogok kategóriáján belül a *tisztességes eljáráshoz való jog* részeként, vagy elemeként fogható fel.

Az alapjogokról elmondható, hogy – annak ellenére, hogy nem csak és kifejezetten az Alkotmányban nevesített szabályokról van szó – a jogrendszerünk egészében érvényesülő jogokról beszélhetünk. Az Alkotmányban való rögzítettség tulajdonképpen csak garancia a teljes körű érvényre jutás megvalósulására.

A legkézenfekvőbb kérdés egy alapjog kapcsán, hogy mitől válik alapjoggá egy jog, és ezzel párhuzamosan miért nem alapjogi szintű minden, embereket megillető jogosultság. A válasz első megközelítésben egyszerűnek tűnik, ugyanis többen egyértelműen a természetjogi gondolkodás alaptételére vezetik vissza az alapjogok létét. Eszerint létezik egy magasabb rendű, akár istentől származtatott jog, amely a tétéles, pozitív jog felett áll. Ez a felsőbbrendű jog az alapjogok elméleti alapja. Más jogtudósok azonban vitatják, hogy a helyzet ennyire egyszerű lenne. Vélemé-

---

^{*} Egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszék.

¹ Kivételként jelenik meg például a finn, a lengyel, a portugál alkotmányokban, bár nem a hazaival egyező tartalommal. Ld: *Az Alkotmány kommentárja II.*, XII. fejezet (Varga István), Budapest, Századvég Kiadó, 2009, 2090-2091. o. 208. lábjegyzet.

² Ld: *Az Alkotmány kommentárja II.*, 2090. o. (389)

nyük szerint a természetjogi gondolkodás és a jogpozitivisták gondolkodás közötti különbség nem abban testesül meg, hogy feltételezünk egy természetfeletti – eleve létező – jog, valamint egy ember által megalkotott – „alsóbbrendű” – jog létezéséről vitát.³

A következőkben vizsgáljuk meg, hogy mire alapozható az a feltevés, amely az alapjogok elméleti gyökereit egyértelműen a természetjogi gondolkodásból eredezteti.

Már az ókorban megjelent az a gondolat, hogy létezik egy felsőbbrendű isteni, vagy egyesek szerint az emberi természetből származtatható, tehát természeti eredetű jog, amely elsőbbséget élvez az ember által alkotott, a társadalmi viszonyokat szabályozó joggal szemben.

Az ókori görög és római társadalmak teremtették meg a filozófia és a jog tudományának az alapjait, és már az első gondolkodóknál találkozhatunk a felsőbbrendű jog létezésének kérdésével. Arisztotelész szerint az igazságtalan törvények jogtalanok. Álláspontja szerint minden jogrendszerben vannak rendelkezések, amelyek a természettől fogva igazságosak, és amelyekről egyik törvényhozó sem rendelkezhetett volna másként, míg más szabályok csak egy pozitív rendelkezésen nyugszanak. A természettől fogva igazságos, tehát a pozitív rendben hat, ésszerű belátáson alapszik, és mindenütt ugyanúgy megtalálható.⁴ Arisztotelész ezzel tulajdonképpen nemcsak egyes rendelkezések, – mint az alapjogok– felsőbbrendűségét, hanem állandóságát és örökérvényűségét is kimondta.

Időrendben később, Rómában Cicero egyenesen azt állította, hogy nincs térben és időben különböző jog, a jogrend örök és állandó. Magyarul a jogrend, ha az ókori államokra levetítve nézzük, ugyanolyan kell, hogy legyen Rómában és Athénban, és a jövőben is változatlan marad.

Cicero szerint: „A jog eredete a törvényre vezetendő vissza. Hiszen a törvényben testesül meg a természet ereje, a bölcsek lelkülete és ésszerűsége, a jogos és a jogtalan mércéje.”⁵

Ugyancsak az ő álláspontja, hogy *„az igaz törvény nem más, mint a helyes észszerűség, amely összhangban van a természettel, mindent betölt, állandó és örök, amely parancsolva kötelelességteljesítésre ösztönöz, tiltva elrettent a csalárdságtól, amely azonban sem nem parancsol, vagy tilt hasztalanul a becsületeseknek, sem nem mozgósítja a becsületeseket parancsokkal, vagy tiltásokkal. Ezen törvények eltörlése isteni törvény elleni véték, és lerontásukat sem szabad eltérni, továbbá nem lehet őket teljesen hatályon kívül helyezni sem, és sem a szenátus, sem a nép nem oldhatja fel ezen törvényi kötelezettségeket, és nincs szükség arra, hogy valaki magyarázza vagy értelmezze azokat. Az ilyen törvény nem lehet más Rómában és más Athénban, nem lehet más most és később az összes népet minden időben, örökre és változatlanul köti ez az egy törvény, és egy isten lesz egyszerre mindenki közös mestere és uralkodója. Az isten a kiötlője, a megalkotója és indítványozója ennek a törvénynek. Aki nem engedelmeskedik neki, maga elől fog menekülni, és*

³ Részletesebben Bódig Máttyás: Természetjogtan, in: *Fejezetek a jogbölcseleti gondolkodás történetéből* (szerk.: Szabó Miklós), Miskolc, Bíbor Könyvkiadó, 2004, 10. o.

⁴ Coing, Helmut: *A jogfilozófia alapjai*, Budapest, Osiris Kiadó, 1996, 23. o.

⁵ Coing: i.m. 27. o.

*midőn megtagadja emberi természetét, éppen ezzel vonja magára a legnagyobb büntetést, még akkor is, ha azokat a büntetéseket – amiket szokásosan annak tartanak – el is kerüli.*⁶

Cicero véleménye szerint ez a természeti törvény egyfajta állandóként létezik a világban, független az egyes államok törvényeitől, kötelező mindig és mindenki számára, és korábbi az összes írott törvéynél, mindig is létezett. Az a törvény, amely a természeti törvénynek ellentmond nem kötelező az emberekre nézve.⁷

Ha a Cicero által felállított téziseket elfogadjuk, akkor ténylegesen arra a következtetésre jutunk, hogy ezen állítás csak abban az esetben helytálló, ha van valamilyen örök érvényű, embertől független eszme, amely minden jogrend alapját le rakja.

A természetjogi gondolkodás a középkorban is tovább élt. A korszak egyik legjelesebb képviselője Aquinói Szent Tamás, aki *Summa Theologiae* című munkájában többféle törvény között tesz különbséget. Megkülönbözteti az örök törvényt, a *lex aeterna*-t, amely a világot kormányozó isteni ész alapján létezik; ezen kívül a természeti törvényt, a *lex naturalis*-t, amely az észnek megfelelő emberi magatartást írja elő, és amely nem ellenkezik az isteni örök törvénnyel. Végül megkülönbözteti a tételes törvényt, a *lex humana*-t, amely külső kényszer alkalmazásával tartja vissza a rossztól azokat, akik önmaguktól nem tartózkodnának tőle.⁸ Ezzel a gondolattal Aquinói Szent Tamás a jogrendszeren belül egy hierarchiát állít fel a különböző jogok között, a jog eredete szempontjából. Az általa felállított joghierarchiában az ember által alkotott pozitív jog fölé helyezi a tulajdonképpen természetben eleve meglévő, magasabb rendű jogot. Véleménye szerint a pozitív jog egyik problémája, hogy a történelemben változik, ezzel szemben a természetjog alapelvei változatlanok, ami természetesen nem zárja ki, hogy azok konkrét helyzetekre másként legyenek alkalmazhatóak.

A természetjogi gondolkodásban a XVII–XVIII. században megjelennek a különböző szerződéses elméletek. A szerződéses elméletek kialakulása arra a gondolatra vezethető vissza, amely szerint a természetes állapotban az igaz ugyan, hogy mindenki szabad és egyenlő volt, de nem voltak szankciók. A szankciók nélküli állapot viszont bizonytalanságot eredményez, amelynek kiküszöbölése szükséges. A szerződéses elméleteket ezért az a gondolat jellemzi, hogy az állam, mint politikai közösség létrejöttét egy, a természetesből a mesterséges állapotba való átmenetként fogják fel. Ez a mesterséges állapot, amit polgári állapotnak is nevezhetünk, egy szerződés eredményeként jön létre, amit az individuum, az egyén köt a közösséggel, az állammal. Ebben a szerződésben az egyén lemond egyes jogairól az uralkodó javára, aki ezen jogok birtokában biztosítja az egyének számára a megmaradt jogukat. Ez nyújt számukra az önkénnyel szemben garanciát.

Arról azonban, hogy az egyének milyen mértékben mondanak le az őket megillető, a természetes állapotban meglévő jogaikról, eltérő nézetek alakultak ki. Thomas Hobbes azt a nézetet vallja, hogy a szerződés az uralkodó és a nép között

⁶ Coing: i.m. 27. o.

⁷ Coing: i.m. 27. o.

⁸ Moór Gyula: *Jogfilozófia*, lejegyezte Püski Sándor, Budapest, Püski Kiadó, 1994, 89. o.

jött létre, ezt a szerződéses elméletek konzervatív tanításának is nevezhetjük.⁹ Véleménye szerint az alattvalók egy úgynevezett alávetési szerződést kötnek az uralkodóval, amely szerződés tartalmilag a jogokról való teljes és végleges lemondást rögzíti az alattvalók részéről. Ezen elmélet szerint gyakorlatilag megszűnnek létezni a jogrendszerben kívülről eredeztetett, természetben meglévő és mindenkire egyformán érvényes jogok. Ennek magyarázatát a szerződéskötés okában jelölik meg, ezek szerint az alattvalók biztonságuk érdekében kötnek szerződést az uralkodóval. Teljes biztonságot ugyanis csak egy uralkodó abszolút hatalom birtokában tud garantálni alattvalóinak. Az uralkodót csak a lelkiismerete korlátozhatja, bár olyan törvények meghozatalára kötelezi, amelyek a természetes jognak megfelelnek.

Nem mindenki gondolkodott azonban így az állam létrejöttét megalapozó szerződésekről. Ezek közé tartozott John Locke, illetve Jean-Jacques Rousseau.

Locke úgy vélte, hogy az emberek lényegében két szerződést kötnek, az egyik szerződésben tulajdonképpen az állam létrehozásában egyeznek meg, a másik szerződésben a közösség hatalmának vetik alá magukat. Ezen elmélet szerint az emberek alapvető jogaikról nem mondanak le, sőt éppenséggel a többségi elv biztosítja számukra a jogaik érvényre jutását. Véleménye szerint a kormányzók a társadalmi szerződés alapján csak, mint a polgárok megbízottai tevékenykedhetnek a természetes jogok megőrzése érdekében. Ezek az alapvető jogok a szabadság, az egyenlőség, és a tulajdon,¹⁰ Locke-nál már megjelenik a hatalommegosztás elve, szerinte az alapvető jogok csak egy ilyen rendszerben biztosítottak. Ezzel gyakorlatilag a jogállam elméletét fogalmazta meg. A jogállam azonban nem más, mint egy olyan állam, amely az emberi jogoknak polgári jogokként¹¹ való elismerésén alapul.

Rousseau véleménye szerint a természetes állapotban az emberek szabadnak és egyenlőnek születnek, a civilizáció azonban megszünteti ezt a természetes állapotot. Ennek a természetes állapotnak a helyreállítását ő is egy társadalmi szerződésben látja biztosítottnak. Ezen szerződés tartalma szerint a társadalom tagjai lemondanak ugyan a természetes jogaikról, a közösség – azaz az állam – javára, azonban ezeket a jogaikat visszakapják állampolgári jogok formájában. A Rousseau-i szerződéselméletben benne rejlik az egyenjogúság gondolata. Véleménye szerint: *„a főhatalomnak soha nem áll jogában nagyobb terhet róni az egyik alattvalóra, mint a másikra, mert akkor az ügy ezáltal magántermészetűvé válik, és vége a főhatalom illetékességének.”*¹²

A szerződéses elméletek különbözőségét az eltérő államformákba vetett hit alakította ki. Amint látható, Hobbes a monarchikus államformát, Locke az angol parlamentarizmust vélte elfogadhatónak. Ezzel szemben Rousseau a francia felvilágosodás egyik legnagyobb alakjaként, gondolataival a francia forradalom eszmerendszerét teremtette meg, amely a köztársaság megalakulásához vezetett.

Amint az eddigiekből látható, az alapjogok elméleti gyökerei a természetjogi gondolkodásban, valamint az azzal szorosan összefüggő szerződéses elméletekben

⁹ Coing: i.m. 38. o.

¹⁰ Coing: i.m. 39. o.

¹¹ A korszakban „polgári jog” kifejezés alatt nem a mai értelemben vett magánjogi kategóriát értették, hanem az emberi jogok mellett megjelenő polgár jogait.

¹² Sári János: *Alapjogok (Alkotmánytan II.)*, Budapest, Osiris Kiadó, 2000, 14. o.

egyértelműen felfedezhetőek. Ezen elméleteknek köszönhetően az alapvető jogok a francia, belga, amerikai alkotmányokban, valamint a francia forradalom idején elfogadott, „Az ember és polgár jogairól” szülő deklarációban testet is öltöttek.

A fentiek alapján arra a következtetésre juthatnánk, hogy az alapjogok elméleti háttere egyértelműen a természetjogi gondolkodásból nyert elveken nyugszik, azonban ez a feltevés, mint látni fogjuk, nem ennyire egyértelmű.

Elgondolkodtató, hogy az első jogrend kialakulása óta hány és hány követte azt, és egyikről sem lehet egyértelműen azt állítani, hogy csak és kizárólag jó vagy rossz lett volna. Minden fennálló jogrendet az általa szabályozott társadalmi viszonyok tükrében kell megvizsgálni. A társadalmi viszonyok azonban változnak, így a jogrendszereknek mindig más és más feladatokat kell megoldaniuk. Ha elfogadjuk ezen állításokat, akkor jogos a feltevés, hogy hogyan lehet az alapjogoknak csak és kizárólag olyan elméleti hátteret tulajdonítani, amelynek minden időben és rendszerben egyik eleme az állandóság. Valamit tehát még hozzá kell tenni a természetjogi gondolkodók által felállított elméletekhez, amellyel kiegészülve már stabilabb elméleti alapot adhatunk az alapjogoknak. Ez a hiányzó elem a jogpozitivizmusban található meg, amely az ember által alkotott jog elsőbbségét hivatott hirdetni, ezért sokan úgy gondolták, hogy a két jogelméleti irányzat szemben áll egymással. Többen állítják, és magam is ezt tartom elfogathatóbbnak, hogy ez nem így van. Véleményem szerint helytállóbb az a megállapítás, hogy a természetjog a pozitív jogban él¹³. A természetjog tulajdonképpen az erkölcsi alapját adja egy jogrendszernek, amely már lehet állandó, mint például az igazságosság követelménye.

Azonban önmagában nem elegendő, ha egy jogrendszer az alapjogokat a természetjogi gondolkodás által tanítottak alapján határozza meg. Gondoljunk bele, hogy a vallásszabadsághoz való jog ma senki által sem vitatottan kapott helyet az alkotmányos alapjogok körében. Említhetjük még az ember élethez való jogát, amely olyan elemeket is tartalmaz, mint például hogy senkit sem lehet kínzásnak alávetni. Nos, mindenki által ismert és elfogadott tény, hogy a történelemben bizony nem volt ez mindig így. A vallásszabadság tekintetében a középkor katolikus Európája, és a hit védelmében lefolytatott vallásháborúk is mutatják és igazolják, hogy a korszakban elfogadhatatlan lett volna ez az alapjog. Az ember élethez való joga tekintetében gondoljunk csak a nagy francia forradalom alatt történt kivégzésekre és vallatásokra. Azért ezt a példát említem, mert a forradalom eredményeként megszülettek a korábban már említett dokumentumok, amelyek az alapjogok deklarációja terén is nagy áttörést jelentettek.

Mi kell tehát még a természetjog tanai mellé, hogy megfelelő elméleti hátteret kapjanak az alapjogok, és ezáltal egyértelműen meg lehessen határozni ezen jogszülségek körét?

Ezt a pluszt a jogpozitivizmus adja nekünk, az általa használt tapasztalatra alapozott jogalkotás módszerével. A jogpozitivisták az ember által alkotott jog elsőbbségét hirdetik, de kérdésként merülhet fel, hogy mire alapozva alkot az ember jogot. Ugyanis az ember a természetjogi gondolkodók által adottnak vélt joggal

---

¹³ Coing: i.m. 189. o.

szemben, egy tulajdonképpeni új produktumot hoz létre. Természetesen ez a fajta jogalkotás is kell, hogy valamire támaszkodjon, mert egyébként használhatatlan lenne. Mint már említésre került, a természetjog egyes elméletek szerint a jogpozitivizmuson belül él, tehát valamilyen erkölcsi alapot nyújthat a jogalkotónak, de emellé kell még a tapasztalat is, amely már elég támpontot szolgáltathat. Általánosságban elmondhatjuk, hogy amit egy dolog természetéről tudunk, azt a tapasztalatainkból merítjük. Gondoljunk csak bele, amit a társadalom egyes alapintézményeiről tudunk – mint például az alá- és fölérendeltségi viszonyok sajátosságai – az mind tapasztalás eredménye.¹⁴ Mivel jelen tanulmányhoz a jogorvoslathoz való jog áll a legközelebb, ezért ennek vonatkozásában is megvizsgáljuk röviden a tapasztalás jelentőségét. Gondoljunk bele, hogy a jogorvoslathoz való jognak nem volna semmilyen relevanciája, ha a különböző hatóságok és bíróságok által hozott döntések hibátlanok lennének. De tapasztalatból tudjuk, hogy ez bizony nem így van, és éppen ezért szükséges ezen döntések korrekciója. Tehát az alapelvek, amelyek részben a tapasztalatok alapján kerültek kidolgozásra, válhatnak alkalmassá arra, hogy alapjogok formájában jelenjenek meg. Példaként említhetjük a hatalom korlátozásának elvét, amely azon a tapasztalaton alapul, hogy az emberi méltóságot és végső soron az ember, valamint a polgár szabadságát csak így lehet kizárólagosan biztosítani. Sokáig úgy gondolták, hogy a rend és a szabadság összeegyeztethetetlen kívánalmak.¹⁵ Ma már tudjuk, hogy ez nem így van, de ez is tapasztalatokon alapszik, mégpedig mindezt a modern alkotmányos államberendezkedések megjelenése mutatta meg. Másik oldalról megvizsgálva a tapasztalás jelentőségét, gondoljuk el, hogy honnan tudjuk egy jogintézményről, hogy kizárólagosan csak az lehet a jó, ha nincs más irányú tapasztalatunk. Erre a feltett kérdésre a válasz az, hogy nem tudhatjuk. Hazai jogrendszerünkben sokszor előfordul – valószínűleg egyébként más jogrendszerekben is –, hogy egy jogintézmény, szervezet, vagy adott esetben a bírói gyakorlat is alapvető módosításokra szorul. Nyilvánvaló, ha azon eseteket leszámítjuk, amikor a társadalmi viszonyok megváltoznak, és ezért kell a jogintézményeket módosítani, akkor a változtatások oka az alkalmazásuk tapasztalatain alapul. Nagyon jó példa erre intézményi szinten a független bíróságok rendszere, amelynek egyik alapvető feladata a mindenkor fennálló hatalom korlátozása. A kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy honnan tudjuk, hogy ez a legmegfelelőbb intézményrendszer erre a feladatra. A válasz erre a kérdésre az, hogy nem tudjuk. Egyáltalán nem kizárt, hogy esetlegesen más intézményi formában hatékonyabban megvalósulhatna a hatalom korlátozása, illetve annak kontrollja, azonban ilyen irányú tapasztalataink nincsenek.¹⁶

Az eddig leírtak alapján arra a következtetésre jutottam, hogy az alapjogoknak a természetjogi tanítások nem adnak kizárólagosan megfelelő jogelméleti alapot, ahhoz a jogpozitivisták gondolatokból is kell meríteni. Mindemellett talán az nem vonható kétségbe, hogy történelmileg az alapjogok létének gondolata a természetjogi gondolkodásból eredeztethető.

---

¹⁴ Coing: i.m. 187. o.

¹⁵ Coing: i.m. 188. o.

¹⁶ Coing: i.m. 188. o.

Azt az állítást, miszerint a jogpozitivisták gondolkodók is elismerték az alapjogok létét, jól bizonyítja a Kelsen által alkotott jogelmélet. Kelsen felfogásában egy jogi norma az érvényességét egy magasabb szintű normából nyeri. Ezt nevezi hipotetikus alapnormának, amely nem egy másik normából származtatja érvényességét, azonban az összes norma érvényessége visszavezethető erre az alapnormára.¹⁷ Az alapnorma gondolata nagyon közel áll a természetjogi gondolkodók által elfogadott magasabb szintű norma létezésének gondolatához, hogy mégis miben különbözik, azt az igazolhatóság kérdésében találjuk meg. Kelsen szerint az alapnorma érvényessége nem bizonyítható, hanem csupán feltételezett. A természetjogi gondolkodók azonban minden magasabb rendű jognak – nevezhetjük alapnormának – racionális alapokon nyugvó igazolást szándékoztak adni. Kelsen azt az álláspontot képviseli, hogy ez nem lehetséges, ugyanis egy olyan alapnorma, amelyből az összes többi származtatható racionálisan nem igazolható.¹⁸ Mint látható, egy magasabb szintű jog vagy jogi norma meglétének gondolata nem csak a természetjogi gondolkodók elméleteiben fordul elő. Ezzel is csak azt kívántam igazolni, hogy az alapjogok gondolata tulajdonképpen a természetjogászok és a jogpozitivisták tanításaiban is megjelenik.

A továbbiakban a jogorvoslathoz való jog elméleti alapjaival szeretnék kissé alaposabban foglalkozni. Hogy ezen alapjogoknak mi adhat elméleti alapot, azért nehéz kérdés, mert ez tulajdonképpen egy származtatott alapjog, amely azt jelenti, hogy más alapjogok biztosítékaként, tulajdonképpen azokból eredeztetve került megalkotásra.

Az alapot véleményem szerint az ember szabadsághoz való joga jelenti. Ez a jog talán a legrégebbi múltra vezethető vissza, és az egyik legértékesebb alapjogunk. Nem szorul különösebb magyarázatra, hogy mennyit ér egy olyan élet, amelyben valakit szabadságától önkényesen, de akár csak tévedésből is megfosztottak. Azért, hogy ez minél kisebb valószínűséggel fordulhasson elő, a jogrendszerbe garanciális elemeket kellett beépíteni. Másrészt a szabadsághoz való jog nem korlátozhatatlan, arra is megoldást kell találni, hogy ezeket a korlátokat is, csak megfelelő indokkal lehessen alkalmazni. Ezen igényeket részben a személyhez fűződő jogok körébe beépített, a megfelelő vagy tisztességes eljáráshoz való jog garantálásával elégítette ki a jogalkotó. Elméleti alapjait tekintve a szabadsághoz való jog, véleményem szerint, egyértelműen természetjogi alapokon nyugszik, ami azt jelenti, hogy a természetjogi gondolkodók egy része konkrétan megnevezi, amint azt például Locke is tette. Ezzel szemben a tisztességes eljáráshoz való jog már tapasztalatokon is nyugszik, hiszen a szabadsághoz való jogból, annak biztosítása garanciájaként jött létre. A gondolatsort tovább folytatva kérdésként merül fel, hogy miként illeszkedik ebbe a sorba a jogorvoslathoz való jog. A válasz a jogok tartalmában keresendő, hiszen ahhoz, hogy egy jog maradéktalanul érvényre jut-e egy adott esetben vagy rendszerben, azt kell megvizsgálni, hogy milyen tartalmi elemei vannak, és azok érvényre jutnak-e. Ezt a feladatot hazánkban az Alkotmánybíróság

¹⁷ Gyórfi Tamás: *Jogpozitivismus*, in: *Fejezetek a jogbölcseleti gondolkodás történetéből* (szerk: Szabó Miklós), Miskolc, Bíbor Kiadó, 2004, 37. o.

¹⁸ Gyórfi: i.m. 37. o.

látja el.¹⁹ Az Alkotmánybíróság munkájának eredményeként a jogorvoslati jog a tisztességes eljáráshoz való jog elemeként került meghatározásra, és jelentőségének köszönhetően bekerült az Alkotmány rendelkezései közé.²⁰ Véleményem szerint a jogorvoslati jog elméleti alapjai tartalmaznak jelentős tapasztalati elemeket is a fentiek ismeretében. Bár az Alkotmányban a jogorvoslathoz való jog alkalmazásának területeként az egész jogrendszer megjelölésre került, azonban a kiinduló pont a büntetőeljárások köre volt, amely a szabadsághoz való jogot a legradikálisabban érinti. Még jelenleg is több ország jogában a jogorvoslathoz való jog csak a büntetőeljárás aspektusában létezik.²¹

Tanulmányom eddigi részében az alapjogok egészének próbáltam az elméleti háttérét megtalálni. Véleményem szerint azonban az alapjogok mindegyike rendelkezik egy, a többitől elkülönült elméleti háttérrel. Ebből az okból kifolyólag arra próbálok vállalkozni, hogy a jogorvoslathoz való jognak is megtaláljam az elméleti alapját. A jogorvoslathoz való jog, mint azt az előzőekben már kifejtettem, a tapasztalat eredményeként került meghatározásra. Álláspontom szerint – ha ezt a megállapítást elfogadjuk – ezen alapjog a jogalkalmazáshoz kapcsolódik. De miért is kellett megalkotni? Véleményem szerint ennek okaként a hibás döntés fennállásának lehetőségét kell megjelölnünk. A jogalkalmazók mindig is törekedtek a helyes döntések meghozatalára, de ennek ellenére a hibás döntések lehetőségének kiküszöbölését sohasem sikerült megvalósítani. Ahhoz, hogy feltárjuk ennek okát, a jogállamból kell kiindulnunk, amely a mai modern demokráciákban minden államformával szemben támasztott alapkövetelményként fogalmazódik meg. MacCormick véleménye szerint – amely a Magyar Alkotmánybírósággal összhangban áll – a jogállam fogalmának magvát a jogbiztonság adja.²² A jogbiztonság egyik eleme a jog, és a jog alapján hozott döntések kiszámíthatósága. Ezen követelmények egy előre megalkotott, megismerhető, írott jogrendszerben valósíthatóak meg a legnagyobb biztonsággal. Ennek oka, hogy elképzelhető és működtethető egy eseti döntéseken alapuló jogrend is, de a joguralom megköveteli az univerzalizációt, amely a döntés indokolásához szükségeltetik.²³ Azonban a probléma abból adódik, hogy – mint azt már tudjuk –, elképzelhetetlen, hogy minden egyes élethelyzetre, és ezáltal minden esetre előre alkossunk meg közvetlenül alkalmazható jogrendszert. A jog nem tételezhető teljes pontossággal vagy mindenre kiterjedően; ebből adódik, hogy a bizonytalanság elkerülhetetlen. Minél nagyobb teljességre és pontosságra törekednénk, annál áttekinthetlenebb és értelmetlenebb lenne a jog.²⁴ Ezért a jogalkalmazóknak adott esetben értelmezniük kell az adott joganyagot, és ennek alapján döntést hozniuk a konkrét ügyben. Azonban mindig vitatható a felmerült tények jogi minősítése.²⁵ Előfordulhat, hogy analógiát kell alkalmazni az

¹⁹ Sári: i.m. 92. o.

²⁰ *A Magyar Köztársaság Alkotmánya*: 57. §.(5). „A Magyar Köztársaságban a törvényben meghatározottak szerint mindenki jogorvoslattal élhet az olyan bírósági, közigazgatási és más hatósági döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

²¹ *Az Alkotmány kommentárja II.*, 2090. o.

²² Szabó Miklós: Retorika és joguralom, *Miskolci Jogi Szemle* 1 (2006) 1., 135. o.

²³ Szabó: i.m. 140. o.

²⁴ Szabó: i.m. 144. o.

²⁵ Szabó: i.m. 137. o.

adott eset eldöntése érdekében. Ekkor tulajdonképpen egy szabályozatlan esetre kiterjesztően alkalmazunk egy szabályt. Nem kétséges, hogy a tévedés lehetőségét ez az eljárás is magában hordozza. Előfordul az is, hogy a helyes döntés érdekében méltányosságot kell alkalmaznunk, amely egy szubjektív, pontosan előre meg nem határozható cselekvés, ezért alapja lehet egy hibás döntés meghozatalának. Nem zárhatjuk ki továbbá a tévedés lehetőségét, amikor nem a megfelelő szabályt alkalmazzuk, vagy helytelenül minősítünk egy esetet. Ez a legtapasztaltabb bíróval is előfordulhat, és megjegyzendő, hogy a mai bonyolult jogrendszerekben döntéseket nem csak bírók, és nem feltétlenül képzett, nagy szakértelemmel rendelkező személyek hoznak. A jogalkotó, mivel az előzőekben kifejtettek szerint minden esetre kiterjedő jogot nem alkothat, gyakran alkalmazza a kivételek és feltételek kapcsolását egy normához, azonban minden kivétel vagy feltétel előre nem határozható meg minden esetben, ami a jog vitathatóságára ad lehetőséget.²⁶ Erre a gyakorlatban az érintett részére az alkotmányjogi panasz intézménye nyújt lehetőséget. Mindazonáltal kétségtelen, hogy a helyes döntés meghozatala érdekében a döntéshozók kezében több lehetőség is adott. Ilyen például a szavazás, amikor a döntés meghozatalában többen vesznek részt. Ma már egy jog alapján meghozott döntést minden esetben indokolni kell, érvelni a döntés meghozatala mellett, amely egyébként a később igénybe vehető jogorvoslat alapja is képezi. MacCormick álláspontja szerint a joguralmat megfelelően biztosítja a döntéshozó – ő kifejezetten a bírókra utal – indoklási kötelezettsége, amely alkalmas arra, hogy a döntés helyességét, jogszerűségét, és ésszerűségét igazolja.²⁷ Meg kell azonban jegyezni, hogy a hibás döntés meghozatalának lehetőségét ő sem zárja ki. Véleményem szerint a jogorvoslathoz való jog alapjogi szinten való biztosítása sem zárja ki teljes mértékben egy hibás döntés megszületésének lehetőségét, esetlegesen csökkenti annak valószínűségét. Nem vitatható azonban, hogy ezen alapjog végső soron a jogállam minél teljesebb megvalósulását szolgálja, és a szabadsághoz való jog megfelelő érvényre jutásának egyik garanciáját is jelenti.

---

²⁶ Szabó: i.m. 144. o.

²⁷ Szabó: i.m. 145. o.